

Byggåterbruksfestival är inte svårt!

Rapport och beskrivning av byggåterbruksfestival 2024 med och för Hedlundaskolan i Umeå

Figur 1. Elever ur klass 6 i sittmöbeln som de byggt tillsammans. Foto Fredrik Larsson.

Introduktion	2
Genomförande	3
Inför festivalen	3
Festivaldagen	4
Avslutning	7
Reflektioner och lärdomar	8

Introduktion

RISE och Umeå kommun jobbar tillsammans i "Northstar" som är ett projekt finansierat via plattformen Net Zero Cities som driver arbetet med EU-missionen om 100 klimatneutrala och smarta städer i EU till 2030¹. En del av projektet innebar att använda designforskningskompetens för att skapa, testa praktiska prototyper. Arbetet med byggåterbruksfestivalen syftade till att skapa positiva berättelser och främja ett inkluderande engagemang i klimatarbetet, samtidigt som det stämmer överens med FN:s konvention om barnens rättigheter och EU:s klimatlagstiftning.

Med den här rapporten förklarar vi kortfattat festivalens idé och upplägg samt delar upplevelser och lärdomar. Den är inte en färdig mall på exakt hur en festival skall gå till eller vilka som bör ingå i en byggåterbruksfestival. Snarare är det en beskrivning av hur vi gjorde och vad vi lärde oss för att ni som läsare enkelt skall kunna kopiera det ni tycker om och modifiera er festival så att den passar era förutsättningar. Vår festivalidé började med en intervju med Emma Berggren, projektledare för ny- och ombyggnationen av Hedlundaskolan i Umeå. Ett antal veckor, telefonsamtal och designskisser efter vår förta intervju möts en grupp på 7 personer från Umeå fastighetsförvaltning, strategisk utveckling och RISE i ett konferensrum på Umeå kommunhus. Kort efter får vi besked från skolans rektor att det passar bra med skolans hållbarhetstema och att medarbetarna på skolan är positiva. Vi kan sätta ett datum för när festivaldagen skall ske! En film från Festivaldagen kan du se här:

https://streamio.com/api/v1/videos/6707bf2c6f8d8d02e5000002/public_show...

Från vänster: Ellen Grahn, Lucas Röhlinger, Emma Berggren, Fredrik Nilbrink. Ej synliga i bild: Elsa Kosmack Vaara, Fanny Nyberg, Pontus Aldenbring (Foto Elsa Kosmack Vaara)

---

¹ <https://www.umea.se/byggaboochmiljo/samhallsutvecklingochhallbarhet/klimatmiljoochhallbarhet/thenorthstarnetzerocities.4.2f33b4ca18cca41e39ff1ba3.html>

Genomförande

Byggåterbruksfestivalen pågick en skoldag och involverade barn årskurs F-6. Den innehöll en förperiod på ca 2 veckor med introduktion till byggåterbruk och återbruk. Festivalen följdes upp genom enkät och intervjuer med deltagare.

Planering

Från maj till september 2024 genomfördes digitala planeringsmöten ungefär varannan vecka (med uppehåll för sommarsestrar. Kärngruppen under dessa möten bestod av:

- Skolans rektor
- Projektledaren för ny- och ombyggnationen av skolan (Umeå Kommun)
- Designforskningsledaren på RISE
- Kommunikatör (Umeå Kommun)

Med på en del möten var också de aktörer som bjodits in att delta med sin kompetens i festivalen. Under perioden kontaktades olika aktörer och intressenter för att tillfrågas om de kunde tänkas medverka. Sammanlagt deltog ungefär hälften av de som kontaktades. Under planeringen jobbade vi med ett levande dokument där festivalen skissades fram i textform. Aspekter som gicks igenom under planeringen var:

- Aktörer att kontakta och bjuda in
- Hur skolgården och skolan skulle kunna användas på ett bra sätt för festivalen.
- Praktiska detaljer som tält, bord och skyltar
- Verktyg och material
- Schema + lunch
- Upplägget med olika stationer: idéer, ledare/ansvarig person, material för varje station
- Kommunikation, media, föräldrar, GDPR, inbjudningar
- Efterarbete och utvärdering

Under varje möte fördelade vi arbetet mellan oss. Kommunikatörer på två olika förvaltningar (fastighet och strategisk utveckling) engagerades för att jobba med kommunikation före under och efter festivalen. Inför festivalen skapades pressmeddelanden. Festivalen ingick i programmet för hållbarhetsveckan och till festivaldagen bjöds media in. Region Västerbotten, Hållbarhetsveckan, för och grundskolenämnden, byggnadsnämnden, hållbarhetsutskottet, tekniska nämnden samt kommunstyrelsen, bjöds in att besöka festivalen. En kort film spelades in under dagen som senare kunde spridas.

Inför festivalen

Aktiviteterna inför festivalen syftade till att engagera skolbarnen och förbereda dem för festivalen. Skolan ordnade egna aktiviteter kopplade till utbildningen och utöver dessa bjöds aktörer in för att hålla samtal och föreläsningar. Studiebesök och praktiska övningar genomfördes under lektionstid.

Skolans aktiviteter inför festivalen:

- Skapa musikinstrument av återbrukat material
- Skriva egna berättelser om rivningen av Gula villan (ett gammalt hus i närheten av skolan som skulle rivas för att ge plats till nya skolgården)
- Samla in material inför festivaldagen

Av projektet ordnade aktiviteter inför festivalen:

- Studiebesök vid rivningen av Gula Villan där entreprenören berättade om demontering av delar som skulle återbrukas.
- Arkitekt och representant från Umeå Kommun höll föredrag kring byggåterbruk för klass 4-6
- Arkitekt samtalade med klass F-2 om arkitektur, kojor och återbruk.

Efter festivalen skickades en enkät ut till skolans elever och lärare och deltagare intervjuades i skolan och via telefon/digitalt.

Festivaldagen

Festivalen pågick från ca 9 till 14. Under festivalen fick barnen med stöd av mentorer och inbjudna gäster jobba med byggåterbruk och återbruk. Barnen i klass 6 byggde ett gemensamt objekt av rivningsmaterial från Gula villan. Barnen i de andra klasserna turades om att besöka stationer med olika teman. Skolans personal deltog med barnen. Stationerna var formade för att inspirera och hjälpa barnen i deras utforskande. Här nedan beskriver vi de olika stationerna.

Figur 2. Vi sätter upp tält och bord på festivaldagens morgon. Foto Elsa Kosmack Vaara.

Station 1. Klass 6 skapar med återbruk från Gula Villan

Idé: Innan vi säger vad vi ska bygga måste vi veta vad vi har för material! Vi prioriterar att väcka elevernas kreativitet. Det behöver inte bli perfekt, men något som går att använda som barnen varit med och bestämt.

Ledare: Konstnär och återbruksaktör + mentorer. Ledarna fungerade som möjliggörare för materialen och elevernas idéer. Tillsammans med eleverna diskuterade de möjligheter med materialet från Gula villan som utgångspunkt. Ledares kommentar: "Det landade på att bygga två sittmöbler. Det fanns en viss oro i början över hur lång tid kommer det här att ta? Men efter ca 30 minuter kände de ändå att det här går bra. Processen kunde formas om kontinuerligt med hur barnen jobbade. Det blev lekfullt och roligt och det var bra att mentorn var med och stöttade".

Figur 3. Två elever i klass 6 bygger på en sittmöbel. Foto Fredrik Larsson.

Station 2. Naturskolan Station "Vimplar" – Inne i klassrum

Idé: material skall tas omhand. Ledares kommentar: "Det behöver inte vara så häftigt. Vi kan jobba med det vi har och DET är roligt".

Ledare: Naturskolan.

Textilier samlades in under tiden innan festivalen med hjälp av barn och vuxna. Inget glitter och inga kapsyler var tillåtet eftersom det ofta resulterar i vissa normativa objekt. Materialet sorterades upp i så många delar som arbetsgrupper under festivalen. UR videos och instruktioner om stationen skickades som förberedelsematerial till pedagoger och rektor. För att tillverka vimplarna användes trekantiga kartongmallar för vimpelformen, garn, limstift som funkar för textil, pennor, saxar. Varje barn skapade sin vimpel som sedan knyts ihop med de andra. Bra verktyg är viktigt. Att klippa kan vara svårt men det är bra träning.

Figur 4. Vimpeltillverkning. Foto: Fredrik Larsson.

Station 3. Byggnadsvård: Västerbottens museum - Inne i klassrum

Idé: Vad är byggåterbruk utifrån ett tidsperspektiv och hur greppar vi tidsperspektivet fysiskt.

Ledare: Västerbottens museum.

Medarbetarna från Västerbottens museum hade med sig gamla fönster och ett långt rep. Längs repet sattes det en tidsaxel där eleverna kunde placera ut olika historiska företeelser över tid. Tanken var att kunna prata om materialens hållbarhet i ett länge perspektiv som tex hur gamla kan hus bli eller hur gammalt kan ett fönster bli. Barnen bjöds in i en öppen och dynamisk diskussion där frågorna handlade om tex: Kan vi hålla liv i byggnadsdelar och material om vi tar hand om dem? Vad är kulturvärde? Har ni [barnen] något därhemma som ni tycker mycket om och som är värdefullt för er? Kommer ni på något i Umeå som är viktigt? Stationen väckte många tankar och frågor hos både elever och lärare.

Station 4. Tävlingsstation: utomhus tält 1,2, för klass 3-5

Idé: Barnen får bygga och konstruera med enkla material som tidnigspapper och tråklossar. Tävling kan vara roligt som omväxling.

Ledare: Skolan + RISE.

Överblivna tidningar och tråklossar samlades in. Tidningarna placerades ut på två bord tillsammans med saxar och tejp. Tråklossar placerades ut på två andra bord. Elever delades in i lagom stora grupper och fick arbeta i lag mot varandra under en begränsad tid.

Station 5. Att demontera en möbel – Skolgården

Idé: Lära oss om demontering och hur material i olika objekt är sammansatta.

Ledare: Pedagog i träslöjd.

Pedagog och rektor sökte genom skolan efter lämpligt material som kunde användas för denna station: tex möbler som skall kasseras. Saxar, skruvmejslar, tänger, träklubbor, bord för att ställa fram verktyg, uppsamlingslådor för olika material tex skruvar, häftstift, tyg mm. Eleverna kom klassvis och introducerades till demontering. Vissa delar av det som demonterades fick eleverna gå med till sexornas byggåterbruksstation. Tänk på alla detaljer som kan komma fram när möbler demonteras: textilier, skruvar, pluggar, lim mm. Vart skall materialet ta vägen efter festivalen?

Figur 5. Barn i klass 4 demonterar. Foto Elsa Kosmack Vaara.

Station 6. Arkitektstationen

Idé: Hur jobbar arkitekter med byggåterbruk och vad är egentligen en arkitekt?

Ledare: SWECO och LINK arkitekter.

Bord och tält ställdes upp på skolgården där arkitekterna tillsammans dukade upp medhavda material, affischer och modeller. Elever kunde komma dit för att ställa frågor, titta, klämma och känna på material och även se en riktig husmodell av skolans förskolehus och matsal. Vid denna station behövde eleverna komma i

mindre grupper för att kunna komma fram till ledarna och prata och göra saker. Den här stationen hade med fördel samarbetat med andra stationer tex station 4.

Station 7. Dialogcykeln och Nya skolgården

Idé: Ge barnen information om det pågående byggprojektet som innebär en ny skolbyggnad och skolgård samt utbyggnad av matsalen och renovering av befintliga skolan.

Ledare: Fastighetsförvaltning och Strategisk utveckling Umeå Kommun.

Barnen fick se bilder på hur den nya skolbyggnaden och skolgården kommer att se ut när allting är klart i det pågående byggprojektet på fastigheten bredvid. Elever och lärare på skolan har tidigare varit delaktiga i valet av lekutrustning på den nya delen av skolgården.

Figur 6. Deltagare samlas runt Dialogcykeln. Foto Elsa Kosmack Vaara.

Avslutning

Kl 14.00 cirka är det avslutning och alla samlas på skolgården. Rektor Sara tackar alla elever och deltagare. Vimplar är upphängda och det går att gå runt och titta på allt som har skapats under dagen. Mellanmål serveras på fritids. Alla barn och besökare får frukt, dryck och varmkorv.

Figur 7. Elever ur klass 6 i sittmöbeln som de byggt tillsammans. Foto Fredrik Larsson.

Reflektioner och lärdomar

Enligt efterföljande samtal med klass 1–6 samt de 107 enkätsvaren var barn och lärare övervägande mycket nöjda med festivalen. De flesta ansåg att festivalens syfte var att på ett nytt och roligt sätt lära sig om återbruk. Särskilt hur byggmaterial från rivningen av Gula villan kunde tas tillvara istället för att kastas bort. Återbruk är ett begrepp som de flesta barn nämner någon gång i enkäten och som verkar ha fastnat som begrepp. Även demontering nämns många gånger. Några elever påpekade att de redan kände till temat och kunde mycket om ämnet och praktiken och ett par var delvis trötta och negativa till att vara i skolan.

Praktiska saker att tänka på

- **Platsen** kan styra hur elever och gäster rör sig. Bra att tänka på att skapa en central plats för väntan och samtal och "mingel".
- **Mottagandet** behöver vara tydligt så att deltagare komma väl till rätta. Det är viktigt att ta sig tid att tänka igenom värdskapet, vilket framkom genom intervjuerna. Till exempel kan gäster uppmuntras att besöka varandras stationer, de kan samarbeta på olika sätt. Vi bjöd alla gäster på skollunch, och det är fint med samlande pauspunkter där deltagare och gäster kan lära känna varandra.
- **Kommunikatörerna** vill alltid engageras så tidigt som möjligt i processen för att kunna göra upp bra kommunikationsplaner inklusive spridningsaktiviteter och omnämnanden.
- **Tänk på att ha utrymme för improvisation** och förändringar och att en festival förändrar sig beroende på vilka som deltar och hur sammanhanget ser ut, tex skolans elevsammansättning, den fysiska platsen, årstid mm.
- **Att tävla** mot varandra gick emot festivalens vision: Vi skapar tillsammans. Det hade varit bättre att tex bygga med enkla material och sedan reflektera över konstruktion, form och utmaningar. Denna station hade passat fint att göra tillsammans med tex arkitektstationen. Många barn uppskattade ändå stationen och det tolkar vi som att det fanns ett enormt sug efter att bygga saker tillsammans.
- Arkitektstationen hade med fördel samarbetat med andra stationer tex station 4.

Reflektioner från elever, personal och gäster

Forskarna från RISE besökte skolans klasser dagen efter festivalen för samtal med elever, personal och insamling av enkätsvar. Under hösten intervjuades deltagande aktörer för att samla in reflektioner, möjligheter till förbättring och idéer. Sammanfattningsvis var barnen mycket nyfikna och vetgiriga under besöken och det var lätt att engagera dem med praktiska exempel. Här nedan presenterar vi några exempel på enkätsvar från skolans elever samt citat från intervjuerna som gjordes med personal och deltagare:

Ur enkät:

Fråga: Vilken aktivitet minns du bäst? Varför?

- Barn klass 6: Bygga soffan. För vi fick jobba med kompisar" Jag minns bäst när vi sågade plankor till soffan". Bygga upp fötterna var jättekul för jag fick borra hål och skruva in skruvar".
- Barn klass 5: "Att hus kan bli jättegamla". Isärmåntera saker. Det var roligt så jag minns det bäst."
- Barn klass 3: "Att glas kan leva i tusen år".
- Lärare: "Jag minns helt klart "att göra vimplar". Detta för att barnen tyckte det var fantastiskt roligt men också hur otroligt fina dessa vimplar blev."
- Barn klass 2: "När man gjorde vimplar av återbrukat tyg".
- Barn klass 4: "När vi byggde med typ klossar vi byggde väldigt högt men sen rasa den."

Fråga: Vad vill du lära dig mer om?

- Barn klass 5: "Jag vill lära mig mer om man hade återbruk på stenåldern och för länge sedan!"

Fråga: Skriv något om vad du lärt dig:

- Barn klass 4: "Demontering och hur man tänker en bra teknik typ när man ska bygga grejer och att återbruka."
- Barn klass 2: "Vi pratade om kojor", "om dom globala målen", "hur man bygger kojor".
- Barn i flera klasser: "Om att återbruka", "att allt kan återbrukas", "återbruk", "att återbruk är bra"

Fråga: Vad vill du lära dig mer om?

- Barn klass 2: "Hur man tar sönder möbler"

Barnens utvärdering ger oss en bild av att festivalen var en mycket positiv upplevelse. Festivalen var en möjlighet för skolan att engagera eleverna i återbruk på ett engagerande sätt. Intervjumaterialet visar att personalen uppskattade festivalen och möjligheten att testa och utvärdera nya mer praktiska arbetsformer och fler dimensioner av vad undervisning är. Det kan dock vara svårt att veta på förhand vilken nivå samtalen kan hållas på. Det är också viktigt att tänka på att alla skolor är olika och har olika behov, individer och praktiska förutsättningar.

Även skolans och gästernas återkoppling var mycket positiv:

- " När man jobbar med skapande som vi gjorde under festivalen är det barnen i allra högsta grad som bestämmer hur man skall utforma saker."
- " Hoppas fler vill göra något sånt här. Utmärkt sätt att starta ett läsår på."

Med byggåterbruksfestivalen ville vi skapa ett exempel på hur ett inkluderande arbete med klimatförändringar kan se ut. Vårt mål var att sammanföra olika grupper av roller, individer och organisationer för att praktiskt lära sig av varandra i en miljö där vi kunde börja föreställa oss nya sätt att arbeta tillsammans utan att vara tyngda av de normativa strukturer som omger det dagliga arbetet i olika organisationer.

Festivalen utgår inte från tekniska utveckling eller ekonomiska beräkningar utan handlar om samarbete och tillit. Vi är övertygade om att dessa kompetenser inom klimatarbete är fundamentala både vad gäller att försöka bromsa klimatförändringarna och när det handlar om att anpassa sig till kommande situationer. Festivalen förmedlar en möjlighet att se hur detta kan gå till på ett roligt och lärorikt sätt som är ganska enkelt att kopiera för den som vill. Att genomföra en byggåterbruksfestival handlar om att använda de resurser som finns tillgängliga. Det kan vara skolan själv som gör en festival. Kanske flera skolor tillsammans eller i samarbete med en organisation eller förvaltning på kommunen. Det är inte svårt att arrangera en återbruksfestival!

Film från festivaldagen: https://streamio.com/api/v1/videos/6707bf2c6f8d8d02e5000002/public_show...